

ΑΡΙΣΤΟΤΕΕΝΟΣ ΣΚΙΑΔΑΣ

(1932 - 1994)

Ἀγαπημένε Συνάδελφε, Ἀκριβέ μας φίλε, Ἀριστότενε,

Τὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν καὶ εἰδικότερα οἱ Συνάδελφοί σου τοῦ Τμήματος Φιλολογίας σοῦ ἀπευθύνουν σήμερα τὸν ὕστατο χαιρετισμό, ποὺ ἔρχεται τόσο πρῶιμα στὰ 62 σου χρόνια!

Ἄλλες σοῦ ἔπρεπαν τιμές ἐσένα ἀντὶ τῆς σημερινῆς ἐξόδιας σὺνάξης· σοῦ ἔπρεπε ἡ τήβεννος τοῦ Πρυτάνεως τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, σοῦ ἔπρεπαν τὰ διάσημα Ἀκαδημαϊκοῦ, οἱ τίτλοι τοῦ Ἐπίτιμου διδάκτορος ἄλλων Παν/μίων, τιμητικὰ ἀφιερῶματα μαθητῶν καὶ συναδέλφων σου, ἄλλες τιμές... Ἄντ' αὐτῶν, ἐμεῖς σήμερα ἐδῶ καὶ νοερά οἱ μαθητές σου, φιλόλογοι σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα, θρηνοῦμε τὸν πρόωρο χαμό σου.

Ἐχοντας κατορθώσει, μὲ τὴν πληθωρική πνευματική παρουσία καὶ τὴν ἀνθρώπινη ζεστασιά σου, νὰ γεμίζεις τὴν ψυχὴ μας κι ὅταν ἀκόμη δὲν ἦσουν ἀνάμεσά μας, κι αὐτὰ τὰ τελευταῖα χρόνια ποὺ μιὰ τραγικὴ ἀνθρώπινη δοκιμασία σὲ κράτησε μακριὰ μας, δὲν θέλαμε νὰ πιστέψουμε, Ξένε, πῶς ἡ ἀπουσία σου προετοίμαζε τὸν ὀριστικὸ ἀποχωρισμό. Ἐμεῖς συνεχίζαμε νὰ σὲ νιώθουμε πλάι μας· νὰ νουτετεῖς, νὰ μαλώνεις τοὺς φίλους, νὰ ἀγανακτεῖς, νὰ ἐκρήγνυσαι καὶ τὴν ἄλλη στιγμή νὰ εἶσαι γεμάτος τρυφερότητα, ἔτοιμος νὰ συντρέξεις τοὺς πάντες, νὰ συμμεριστεῖς τὰ προσωπικὰ προβλήματα τοῦ καθηνός, νὰ ἀστειευθεῖς μαζί μας, νὰ μᾶς πειράξεις καὶ νὰ καγχάσεις ἀκόμη δημόσια γιὰ ὅσα συμβαίνουν γύρω μας.

Κι ὥστόσο τὸ κενὸ τῆς ἀπουσίας σου ἀπὸ τὰ Ἀμφιθέατρα τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς, γιὰ ὅσους σὲ γνωρίζαμε, ἦταν —καὶ θὰ γίνεῖ τώρα ὀριστικά— ὀδυνηρὸ καὶ ἀναναπλήρωτο γιὰ τὸ Τμήμα Φιλολογίας. Γιατὶ τὸ ἐπιστημονικὸ ἀνάστημα τοῦ Σκιαδᾶ ὡς χαρισματικοῦ ἐρμηνευτῆ φιλόλογου, αὐτὸ ποὺ καθήλωνε τὰ πρωτοφανῆ σὲ ὄγκο ἀκροατήρια τῶν φοιτητῶν τοῦ Ἀμφιθέατρου Παπαρρηγοπούλου, ποὺ γοήτευε τὸ πνεῦμα τῶν νέων ἐπιστημόνων, ποὺ ξεδίπλωνε μπροστὰ στὰ ἐκπληκτὰ μάτια τους τὴ μαγεία τῶν κειμένων καὶ ποὺ τοὺς ὀδηγοῦσε ἐλκυστικὰ στὰ τραχιὰ μονοπάτια τῆς φιλολογικῆς ἐρμηνείας, αὐτὸ τὸ ἐπιστημονικὸ ἀνάστημα, συνδυασμένο ὅπως ἦταν μὲ τὸ χάρισμα τοῦ δασκάλου, δὲν βρίσκει εὐκόλα ὁμοίό του. Ἡ ἐρμηνεία τοῦ κειμένου

—χρειάζεται να τὸ ποῦμε;— εἶναι κι αὐτὴ δημιουργία, κι ὁ προικισμένος ἐρμηνευτὴς φιλόλογος, μὲ τὸ χάρισμα τῆς δωρεᾶς ἐνὸς Ἀριστόξενου Σκιαδᾶ πολὺ συνέχιζε τὴν παράδοση ἐνὸς Ἰωάννη Κακριδῆ ἢ ἐνὸς Συκουτρῆ, εἶναι κι ὁ ἴδιος μεγάλος δημιουργός· εἶναι αὐτόχρομα ποιητῆς, μὲ τὴν πρωτογενῆ ἐννοια τοῦ «ποιεῖν».

Ὁ Ἀριστόξενος Σκιαδᾶς ἀνῆκε στὴ χορεία τῶν παν/κῶν δασκάλων ποὺ εἶχε τὴ δύναμη νὰ μετατρέπει καὶ τὸ πιὸ ἄχαρο καὶ σχολαστικὸ ἀντικείμενο σὲ πνευματικὸ θησαυρό· νὰ μετατρέπει λ.χ. τὴ διδασκαλία τοῦ ἀντιστροφῶς θέματος σὲ ὑψηλὴ ἐπιστημονικὴ διδασχὴ καὶ τὰ σχολαστικὰ φαινόμενα τῆς γραμματικῆς καὶ τοῦ συντακτικοῦ σὲ ἐλκυστικὴ πνευματικὴ ἀσκήση. Τὸ κορύφωμα ὅμως τῆς φιλολογικῆς δεινότητος τοῦ Ἀριστόξενου Σκιαδᾶ, κατ' ἐξοχὴν γνῶρισμα τοῦ μεγάλου αὐτοῦ φιλόλογου, ἦταν ἡ συνεχὴς πάλη του μὲ τὴ λέξη· ἡ ἐτυμολογικὴ ἀναπαρθένωση τῆς πρωταρχικῆς σημασίας τῶν λέξεων τῆς ἐλληνικῆς γλώσσας καὶ ἡ φιλολογικὴ τους ἀνάδειξη μέσα στὸ κείμενο. Σπάνια ἔχω, προσωπικά, συναντήσει φιλόλογο, ποὺ νὰ ἀξιοποιεῖ μὲ τέτοια ἀποκαλυπτικὴ δύναμη τὴ δηλωτικὴ ικανότητα τῶν λέξεων τοῦ κειμένου, μὲ συστηματικὴ ἀναγωγή στίς πρῶτες ἐννοίες, στίς ριζικὲς σημασίες τῶν λέξεων, ποὺ γιὰ κείμενα ὅπως τὰ ὁμηρικὰ ἔπη ἢ ἡ λυρικὴ ποίηση ἀποτελοῦν τὴν πιὸ καίρια ἐρμηνευτικὴ προσέγγιση. Στὸν Ἀριστόξενο Σκιαδᾶ διαπίστωνες κάθε στιγμὴ τί δύναμη ἐκρηκτικὴ ἀποτελεῖ στὰ χέρια τοῦ ἄξιου φιλόλογου ἡ γλώσσα ὡς ἐρμηνευτικὸ ἐργαλεῖο ἀλλὰ καὶ ὡς πνευματικὴ περιπλάνηση.

Υπάρχουν μεγάλοι ἐπιστήμονες — Ὁ Ἰωάννης Κακριδὴς ἦταν ἓνας ἀπὸ αὐτοὺς— στοὺς ὁποίους ὁ τίτλος τοῦ δασκάλου εἶναι τίτλος τιμῆς γιὰ τὸν φέροντα, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ καταξίωση τοῦ τίτλου ἀπὸ τὸν φέροντα. Ὁ Ἀριστόξενος Σκιαδᾶς ἐτίμησε τὸν δάσκαλο, καὶ μεγάλος δάσκαλος ὁ ἴδιος τιμήθηκε μὲ τὴν ἐκτίμηση τῶν μαθητῶν του, ὅσον ἐλάχιστοι. Σὲ κάθε σχολεῖο τῆς Ἑλλάδος, σὲ κάθε ἐκπαιδευτικὴ γωνιὰ τῆς ἐλληνικῆς γῆς, θὰ βρεῖς φιλόλογους — ἃς προσθέσω καὶ θεολόγους, γιὰτὶ καὶ σ' αὐτοὺς ἐδίδασκε ὁ Ἀριστόξενος Σκιαδᾶς— νὰ μιλοῦν μὲ θαυμασμὸ γιὰ τὸν πανεπιστημιακὸν τοὺς δάσκαλο καὶ νὰ καμαρώνουν γιὰτὶ ὑπῆρξαν μαθητὲς του. Εὐτύχησε ὁ Ξένος νὰ νιώσει ἀπλόχερα αὐτὴ τὴν ἀγάπη καὶ τὴν ἐκτίμηση τῶν μαθητῶν του στὸ πρόσωπό του, κι ἦταν αὐτὴ — ἔχω προσωπικὴ ἀντίληψη— ἡ μεγαλύτερη ἱκανοποίησή του. Οὐμᾶμαι σὰν τώρα μὲ πόσο καμάρει καὶ τί λάμψη στὰ μάτια καὶ στὴν ὥρεια ἀρχαιοελληνικὴ μορφή του παρουσίαζε τοὺς μαθητὲς του σὲ συναδέλφους καὶ φίλους, ἔχοντας πάντα πρόχειρο καὶ πηγαῖο ἓναν καλὸ λόγο γιὰ τὸν καθένα. Δὲν εἶναι αὐτὸ μάθημα ἀνθρωπιάς στοὺς καιροὺς τῆς ἀνθρώπινης αὐχμηρότητας καὶ τῆς ἀπανθρωπιάς;

Καὶ ἦταν τυχεῖο ποὺ σὲ αὐτὸν ἔλαχε ἡ τιμὴ, μαθητεύοντας κοντὰ σ' ἓναν ἄλλο μεγάλο ἀνθρωπο καὶ ἐπιστήμονα τὸν Κωνσταντῖνο Βουρβέρη, αὐτὸς νὰ

συνεχίσει τὸ ἔργο τῆς Ἀνθρωπιστικῆς Ἑταιρείας, κρατώντας τὸ στὸ ὕψος ποὺ τὸ ἔφτασαν τὸ πάθος καὶ ἡ ἀφοσίωση τοῦ Κων/νου Βουρβέρη; Τὰ μεγαλύτερα ὀνόματα τῶν ἀνθρωπιστικῶν ἐπιστημῶν δὲν παρήλασαν ἀπὸ τὴν πνευματικὴ κονίστρα τῶν Διεθνῶν Συνεδρίων τοῦ Πηλίου, ὅπου ὁ Σκιαδᾶς συνέχισε ἐπάξια τὸ διεθνῶν προδιαγραφῶν ἔργο τοῦ δασκάλου του;

Τί προσέφερε ὁ Σκιαδᾶς στὴ Φιλοσοφικὴ Σχολή μετὰ τὴν πολύπλευρὴ προσωπικότητά του, μετὰ τὴν ἀκάματὴ δραστηριότητά του, μετὰ τὸ κύρος, τὴ μαχητικότητα καὶ τὸ μεγάλο του ἐπιστημονικὸ ἐκτόπισμα, ἀλλὰ καὶ τί στοίχισε καὶ τί στοιχίζει καθημερινῶς στὸ Τμήμα τῆς Φιλολογίας ἡ ἀπουσία του ὅλα αὐτὰ τὰ χρόνια τῆς δοκιμασίας τῆς υγείας του, τὸ νιώσαμε καὶ τὸ νιώθουμε ὅλο καὶ περισσότερο ὅσοι θητεύουμε στὴ γερὰ τῶν Φιλοσόφων Σχολή. Γιατὶ ὁ Σκιαδᾶς ἦταν ὁ ἄνθρωπος ποὺ τόλμησε νὰ ἀνοίξει τὶς πόρτες τῆς καρδιάς του καὶ τὶς πύλες τῆς Φιλοσοφικῆς, καὶ νὰ ἀγωνιστεῖ προσωπικᾶ, γιὰ νὰ ἀποκτήσει ἡ Σχολὴ τῶν Ἀθηνῶν μιὰ ἐπιστημονικὴ πολυφωνία ποὺ τὴν εἶχε τόσο ἀνάγκη. Ἀξιοὶ πανεπιστημιακοί, οἱ ὁποῖοι τίμησαν καὶ τιμοῦν καὶ σήμερα τὴ Φιλοσοφικὴ Σχολή, χωρὶς τὴ δική του ἐνθάρρυνση, χωρὶς τὸ δικό του γνήσιο καὶ ἀκομμάτιστο δημοκρατικὸ φρόνημα, χωρὶς τὴν καθαρότητα τῆς ἐπιστημονικῆς ματιᾶς καὶ τοῦ ἀγαθοῦ συνειδότος τοῦ γενναίου αὐτοῦ τέκνου τῆς Λευκάδας, ἄξιοι ἐπιστήμονες, ἐπαναλαμβάνω, θὰ ἔμειναν ἔξω ἀπὸ τοὺς κόλπους τῆς Σχολῆς μας ἐπὶ ζημία καὶ τῆς ἐπιστήμης καὶ τοῦ πνεύματος ἐλευθερίας τῆς ἐπιστημονικῆς γνώμης ποὺ πρέπει νὰ διέπουν τὰ Ἀνώτατα Πνευματικὰ Ἰδρύματα. Κι εἶναι αὐτὸ τὸ πνεῦμα τῆς ἐπιστημονικῆς λεβεντιάς καὶ τῆς ἐλευθεροφροσύνης ποὺ λείπει συχνὰ ἀπὸ τὰ Παν/μια, μετὰ πρῶτο καὶ μέγιστο θῦμα τὴν ἀξιοκρατία καὶ μετὰ ἀναπόφευκτη συνέπεια τὸν ἐπιστημονικὸ μαρασμό.

Ὁ Ξένος, ποὺ μᾶς ἀφίνει σήμερα, εἶχε τὴ δωρεὰ τῆς μεγάλης προσωπικότητας καὶ τὸ προνόμιο τῆς ἀγνότητας ἐνὸς μικροῦ παιδιοῦ. Πηγὴ ἀκένωτῃ ἀγάπης καὶ κατανόησης γιὰ ὅλους γύρω του —συγγενεῖς, φίλους, συναδέλφους, μαθητές, συντοπίτες, ξένους, δικούς—, ὑπόδειγμα, ἀγάπης καὶ σεβασμοῦ πρὸς τοὺς γονεῖς του, ὑπῆρξε πάνω ἀπ' ὅλα ὁ στοργικὸς καὶ συναισθηματικὰ δεμένος σύζυγος μιᾶς ἀντάξιας γυναικείας προσωπικότητας, τῆς Ἀγγελικῆς Στασινοπούλου-Σκιαδᾶ, μιᾶς γυναικας, ποὺ συνδύασε γι' αὐτὸν τὴν ἀγαπημένη καὶ ἀχώριστη σύντροφος τῆς ζωῆς του, τὴν ἄξια ἐπιστήμονα καὶ τὴν εὐγενικὴ δέσποινα τοῦ φιλόξενου ἐνδιατήματος τῆς Ἀγίας Παρασκευῆς. Μιᾶς γυναικας ποὺ εἶχε τὴν ψυχικὴ δύναμη νὰ ἐγκαταλείψει, οὐσιαστικά, τὰ πάντα κατὰ τὴ διάρκειά μιᾶς ἀνοδικῆς ἐκπαιδευτικῆς σταδιοδρομίας, γιὰ νὰ σταθεῖ ὅταν ἦλθε ἡ πικρὴ ὥρα πλὰι στὸν Ἀριστόξενο, ἀπὸ τὴν πρώτη ὡς τὴν τελευταία στιγμὴ ὅλων αὐτῶν τῶν χρόνων τῆς ἀπατης —τῆς ἄδικης, θὰ τὸ πῶ— δοκιμασίας του. Νὰ σταθεῖ δίπλα του, μετὰ ἀνθρώπινη ἀξιοπρέπεια, μετὰ καρτερικὴ αὐταπάρνηση καί, προπάντων, μετὰ ἀνεξάντλητὴ ὑπομονή, τρυφερότητα

και ζεστασιά τις ώρες που κρίνεται ή αξία και ή άντοχή μιās μακρόχρονης συντροφικῆς ζωῆς. Ό πόνος τῆς Ἀγγελικῆς εἶναι μεγάλος και δέν τόν άπαλύνει ό δικός μας πόνος για τόν άνθρωπο που χάνουμε.

Ἡ Φιλοσοφική Σχολή, αγαπημένε δάσκαλε, τὸ Τμήμα Φιλολογίας, άξέχαστε συνάδελφε, έμεῖς που σέ ξεπροβοδίζουμε τώρα με δδύνη ψυχῆς, άκριβέ μας φίλε, κρατάμε στη μνήμη μας τήν πολύτιμη μορφή σου στις πιό όμορφες στιγμές της: στις άθουσες τῆς Ἰπποκράτους, στα Ἀμφιθέατρα τῆς Σόλωνος, στα γραφεία τῆς Ἀνθρωπιστικῆς, στην Πατριάρχου Ἰωακείμ, στην Πορταριά τοῦ Βόλου και στο Κατηχώρι, στους δρόμους, στις παραλίες και στο πατρικό σπίτι τῆς Λευκάδας, στο οικογενειακό κατάλυμα τῆς Ἀγ. Παρασκευῆς· κρατάμε αυτές τις στιγμές στην πιό πολύτιμη γωνιά τῆς μνήμης και τῆς ψυχῆς μας.

Ἡ άγάπη όλων μας δέν μπορεί παρά νά κάνει πιό έλαφρό τὸ χῶμα που θά σέ σκεπάσει.